

De mogelijke rol van natuurfotografen bij de mislukking van een broedsel Rode Wouwen *Milvus milvus* op de ZW-Veluwe

Stef van Rijn, Rob G. Bijlsma & Florian Bijmold

In 2020 werden in Nederland 22 nesten van Rode Wouwen gevonden (van Rijn *et al.* dit nummer). De jaarlijks broedgevallen sinds 2010 en de daarop volgende groei geven aan dat de Rode Wouw zich definitief in het land heeft gevestigd. Desalniettemin blijft de soort zeldzaam. Er liggen nog steeds allerlei bedreigingen op de loer, waaronder illegaal afschot, (door)vergiftiging en aanvaringen in het verkeer en met hoogspanningsleidingen en windturbines. Onderzoek met GPS-zenders door Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels moet onder andere in beeld brengen wat de omvang van de onnatuurlijke sterfte van uit Nederland afkomstige vogels is (van Rijn & van Manen 2019).

In 2020 bleek dat er nog andere bedreigingen op de loer liggen. Er is een groeiende interesse ontstaan voor het maken van foto's van zeldzame vogels, waaronder ook Rode Wouwen. Dit artikel geeft een voorbeeld van hoe nestfotografie desastreus kan zijn voor opgroeiende jongen in het nest.

Methode

Een nest van Rode Wouwen op de ZW-Veluwe werd in 2020 één keer beklommen voor (kleur)ringonderzoek en voor het uitrusten van het jong met een GPS-zender (inclusief nemen biometrie nestjongen, verzamelen prooi-resten). De leeftijd van het jong is berekend op basis van de vleugellengte, waarmee op zijn beurt weer het legbegin is gereconstrueerd, uitgaande van een broedduur van 35 dagen tussen leggen van het eerste ei en geboorte van het jong (Glutz von Blotzheim *et al.* 1989). De tweemaal daags door de zender opgestuurde gegevens van de accelerometer (x,y,z versnelling) maakten het mogelijk om de vorderingen van het jong te volgen. Op basis van correspondentie met waarnemers via waarneming.nl en met waarnemers en fotografen op social media is getracht inzicht te krijgen in de frequentie van bezoeken aan het nest door fotografen en anderen.

Resultaten

Nestvondst

In de periode half maart - half april werden geregeld Rode Wouwen gezien aan de rand van een bosgebied op de ZW-Veluwe. Op 20 april werd op deze plek een paar gezien waarvan één vogel met een tak het bos invloog en inviel. Op 26 april vloog een vogel met prooi richting hetzelfde bos. Op 27 april werd het nest getraceerd. Het nest was gebouwd op een zijtak van een grove den *Pinus sylvestris* in open grove dennenbos.

Het vrouwtje vloog tijdens de vondst van het nest (verstoring 1). De waarnemers vertrokken direct om verstoring te beperken. Het nest lag 40 meter van een wandelpad maar was vanaf daar moeilijk zichtbaar zonder voorkennis.

Nestcontroles en sterfte

Op 28 juni 2020 werd de nestboom beklommen om het jong te (kleur)ringen en uit te rusten met een GPS-zender (Foto 1). De leeftijd werd met behulp van de vleugellengte geschat op 37 dagen (gereconstrueerd legbegin 17 april, geboorte 22 mei). De conditie van het jong was goed en de oudervogels vlogen alarmerend boven het nestbos. Het bezoek werd uitgevoerd door een ringer, klimmer, twee medewerkers van terreinbeheerder Gelders Landschap en Kastelen (GLK) en één van de lokale broedvogelkarteerders die op zijn beurt nog 3 medewaarnemers meenam (in totaal dus acht man). Het bezoek duurde ongeveer 35 minuten van aankomst tot vertrek bij het nest (verstoring 2). Op 12 juli, op een leeftijd van 51 dagen, stierf het jong op het nest.

Foto 1. Rode Wouw nestjong van 37 dagen oud op nest in Grove Den op de ZW-Veluwe, 28 juni 2020 (Foto: Warner Jan de Wilde). *Red Kite nestling of 37 days old on nest in Scots pine on the southwestern Veluwe, 28 June 2020.*

Op 15 juli werd het nest opnieuw beklommen om het kadaver op te halen. Er lagen 7 geplukte staartpenen en wat dekveren op het nest, verder was er gegeten van één zijkant (romp), maar waren kop, poten en het merendeel van het lichaam onaangeroerd. Uit de accelerometerdata van de zender was op te maken dat de vraat een dag ná de dood van het jong moet zijn opgetreden omdat de zender pas in de vroege ochtend van 13 juli kleine bewegingen aangaf die wijzen op getrek aan het kadaver. Op 15 juli waren er geen broedvogels meer in de omgeving. Wel riep er een lokale Raaf *Corvus corax*, misschien de aaseter die het jong deels aanvat.

Bezoeken van waarnemers, fotografen, filmers en een drone-piloot

Op de dag van de nestvondst viel op dat het gebied ter hoogte van het nest volop door wandelaars werd gebruikt. Er waren op die dag ook enkele fotografen die op de hoogte waren van de aanwezigheid van de wouwen. Bovendien liepen er diverse lieden buiten de paden, onder andere in het door GLK aangewezen rustgebied. Één van deze lieden had een telelens bij zich. Achteraf bleek dat deze fotograaf op zoek was naar het nest van de wouwen.

De locatie van het nest werd gedeeld met een lokale roofvogelonderzoeker en met boswachters en beheerders van GLK. Het delen van de kennis over de aanwezigheid en ligging van het nest met de roofvogelonderzoeker had echter tot gevolg dat nog vijf anderen op de hoogte werden gebracht, waarbij er tenminste drie (waaronder een fotograaf, filmer en waarnemer) regelmatig bij het nest kwamen. In de eerste helft van mei (in de eifase) bezochten ze samen meerdere keren per week de nestlocatie. Tijdens deze bezoeken werden onder andere foto's gemaakt van het vrouwtje in broedhouding en liepen waarnemers onder het nest door. Op 16 mei werd het nest door één van hen gecontroleerd en vloog er tevens iemand met een drone boven het nest. Hierop werd een Bijzonder Opsporingsambtenaar van GLK ingeschakeld, maar vóór diens komst was de drone-piloot al afgetaaid. Nadien werden geen vluchten met een drone meer vastgesteld. Op dezelfde dag liepen er twee onbekende mensen met camera's rond, die (via een lokale vogeltrekteller) op de hoogte waren gebracht van het broedgeval maar die het nest niet precies wisten te zitten. Vanaf dat moment voerde GLK het toezicht in de omgeving van het nest op.

Op 23 mei schreef de natuurfilmer met de WRN over zijn kennis van de aanwezigheid van Rode Wouwen. De WRN adviseerde contact op te nemen met de lokale roofvogelonderzoekers. De filmer kreeg van hen het advies om voorzichtig te zijn vanwege de mogelijke toeloop van natuurfotografen. Tussen eind mei en half juni werden door deze filmer onder meer foto's gemaakt van het jong op het nest (periode leeftijd jong naar schatting 8-16 dagen).

Tijdens de eerste nestcontrole op 28 juni was de filmer, op uitnodiging van de lokale roofvogelonderzoeker, aanwezig bij het ringen en zenderen. De filmer gaf aan regelmatig filmopnames te maken vanuit een met takken gemaakte schuilhut die op 80 m van het nest langs een pad was gebouwd. Deze hut werd tevens gebruikt door de lokale broedvogelkarterder (voor het doen van waarnemingen bij het nest) en door de lokale roofvogelonderzoeker (voor foto's) al was er geen toestemming verleend door de terreinbeheerder om een fotohut te plaatsen. Protocolen van de bezoeken en

bezoekduur aan de hut ontbraken. Evenzo werd geen informatie verzameld over de frequentie van prooiaanvoer door adulten, of andere biologisch relevante informatie. Foto's en filmfragmenten verschenen later op internet.

Tijdens de nestcontrole ten behoeve van onderzoek op 28 juni bleek er een tentje met een nog onbekende natuurfotograaf te staan, op 25-30 m van het nest. De man werd aangesproken en weggestuurd maar kon niet worden bekeurd omdat er geen BOA van GLK aanwezig was. Van deze man zijn later veel beelden van het nest op internet verschenen. Uit de frequentie waarmee ten minste drie fotografen, filmers en waarnemers informatie deelden, is op te maken dat ze in de jongenperiode 2-3x per week actief waren. Ten behoeve van filmopnames werd de hut in elk geval in de periode 30 mei tot en met 11 juli gebruikt (leeftijd nestjong 8-51 dagen). De bezoekfrequentie van de natuurfotograaf met het tentje vlakbij het nest is onbekend.

Naast de vier waarnemers die het nest frequent bezochten was er na het broedseizoen contact met een vijfde waarnemer en fotograaf. Deze gaf aan in de jongenperiode vrijwel wekelijks het gebied te hebben bezocht. Vermoedelijk werd door hem vanaf het pad naar het nest gekeken, op 40 m afstand. Dat betekent dat het nest in de jongenfase door fotografen, filmers en waarnemers samen waarschijnlijk vrijwel dagelijks werd verstoord.

Uit de waarnemingen op waarneming.nl was op te maken dat nog veel meer mensen op de hoogte waren van de aanwezigheid van Rode Wouwen. Het totaal aantal waarnemers en fotografen is mogelijk veel groter dan is op te maken uit bovenstaande beschrijving (verstoringen 3 t/m tientallen).

Discussie

Nestcontrole voor onderzoek

Vogelwaarnemers verstoren maar wat vaak vogels, zeker als zij te dicht in de buurt komen en de vogels zich genoodzaakt zien te vluchten. Er is weliswaar een groot verschil in verstoringsempfindelijkheid per vogelsoort, maar vluchten doen ze zonder uitzondering. Daarbij geldt grosso modo dat een grote soort een grotere vluchtafstand heeft dan een kleine en dat soorten van het open land eerder op de wieden gaan dan die in meer besloten terrein (Bijlsma 2019). Sterker, al ruim voordat ze op de vlucht slaan, houden ze op met hun normale bezigheden om de naderende roofvijand in de gaten te houden. Dit gedrag leidt ertoe dat vogels zich niet alleen anders gaan gedragen maar vaak ook dat ze gedwongen worden bepaalde – misschien geprefereerde – plekken te mijden. Weggejaagd worden van een gunstige voedselgebied of rustgebied kan worden opgevangen door elders te gaan foerageren of rusten, zelfs al zijn die nieuwe gebieden tweede keus. Zo'n keuze bestaat niet voor vogels met een nest: die specifieke locatie is niet voor niets uitgekozen, maar ingeschat als gunstig voor langdurige aanwezigheid in verband met het voortbrengen van nageslacht. Als vogels in de buurt van het nest bij herhaling worden verstoord, heeft dat niet zelden gevolgen voor hun reproductie. Vandaar ook de nadruk van onderzoekers om hoe dan ook verstoring bij een nest tot een minimum te beperken en regels op te stellen hoe dat voor elkaar te krijgen. In de *Handleiding veldonderzoek Roofvogels* wordt uitgebreid aandacht besteed aan het

uitvoeren van functionele nestcontroles met inachtneming van maatregelen die de kans op verstoring tot een minimum beperken (Bijlsma 1997). Op basis van discipline en zelfkritisch observatievermogen van de waarnemer kan van een nestbezoek worden afgezien in het belang van het broedpaar (Bijlsma *et al.* 2006). Fotograferen, filmen of waarnemen bij nesten is onder bepaalde voorwaarden mogelijk mits het een doel dient (anders dan een plaatje schieten) en op verstandige wijze wordt uitgevoerd. Foto's, filmopnamen en waarnemingen kunnen, en dan alleen bij afwezigheid van verstoring (al was het maar om wetenschappelijk gezien zuivere gegevens te genereren, namelijk die welke overeenkomen met het normale gedrag van de bestudeerde soort), zinvolle informatie opleveren over bezoekfrequentie van de ouders aan het nest, prooiaanvoer en identiteit van prooien, gedrag van de jongen, interacties met andere vogels of mensen en oorzaken van mislukking (zie voor een prachtig exposé: Niko Tinbergen 1948-1949, gratis te downloaden via www.natuurtijdschriften.nl). Die informatie kan worden ingezet bij het duiden van trends in aantallen, broedsucces en overleving, de factoren die uiteindelijk bepalen hoe goed (of slecht) een soort het doet. En wie weet antwoord geven op de vraag hoe dat alles zijn beslag krijgt. Dat er soms fraaie foto's of filmfragmenten mee worden gegenereerd is slechts bijvangst. Hetzelfde geldt voor ringonderzoek als dit aanvullende informatie oplevert over legselgrootte, conditie, broedsucces, prooien en mislukkingsoorzaken (Bijlsma 1995).

Het nest op de ZW-Veluwe werd vanuit die ideologie na de initiële vondst in de eifase slechts eenmaal bezocht in de jongenfase ten behoeve van meet-, ring- en zenderonderzoek, met inachtneming van de noodzaak om de duur van het bezoek zo kort mogelijk te laten zijn. Achteraf gezien zouden we kunnen zeggen dat het aantal deelnemers aan dit nestbezoek op 28 juni te hoog is geweest. Acht man is onnodig voor het doen van metingen en het aanleggen van een zender, het had evenzogoed met drie man uitgevoerd kunnen worden (klimmer, meter, notulist; die laatste twee zijn voldoende om samen een zender op te zetten). Een laatste nestcontrole vond plaats nadat duidelijk was geworden dat het jong dood was; tijdens dat bezoek is het dode jong meegenomen voor nader onderzoek.

Fotografie als hobby

Bovenstaande argumenten voor een nestverstoring komen zelden overeen met fotografie ten behoeve van een mooi plaatje sec. Dat laatste betreft een hobby, als zovele, waaraan veel mensen plezier beleven. In sommige gevallen kan het plaatje nuttig worden besteed bij het op naam brengen van een onbekend organisme, het vastleggen van een verschijnsel, het effectief illustreren van iets dat anders alleen met veel woorden omschreven had moeten worden of als hulpmiddel bij het laten zien hoe mooi natuur is (van Daalen 1976, Slater *et al.* 2019). Daar is natuurlijk niets mis mee. Helaas hebben de meeste fotograferen geen idee wat menselijke aanwezigheid teweegbrengt onder de dieren die ze fotograferen. Of als ze denken daar wel een idee over te hebben, eentje dat bezijden de werkelijkheid is (Slater *et al.* 2019). Terwijl toch het onderzoek naar de versturende aanwezigheid van mensen op vogels ondertussen al bijna een eeuw oud is (Hediger 1933) en vooral de laatste dertig jaar in omvang is geëxplodeerd. Als een ding duidelijk is, dan wel dat mensen vogels

verstoren. Vogelaars zijn nog een graadje erger, want hun gerichte belangstelling voor vogels doet vogels eerder op de vlucht slaan dan bij de passage van een willekeurige wandelaar. De fotograaf is in dit speelveld een nóg grotere bron van verstoring, wat te maken heeft met zijn apparatuur die – hoe sterk de lenzen ook zijn – toch een krappere nadering van vogels noodzaken dan een vogelaar uitgerust met telescoop denkt nodig te hebben voor identificatie (Slater *et al.* 2019). Daar komt bij dat vogelaars en fotografen sterk gemotiveerd zijn om vogels hoe dan ook tot op korte afstand te benaderen, hetzij voor identificatie (veelvuldig opjagen) hetzij om een mooi plaatje te bemachtigen (de fotografie van Draaihalzen, open en bloot staande op vijf meter afstand van het nest, is daar een stug staaltje van; Bijlsma 2020). Waar een onderzoeker juist gebaat is bij natuurlijk gedrag van zijn onderzoeksobject en er alles aan zal doen om verstoring te voorkomen, is verstoring feitelijk ingebakken in de motivatie van vogelaars en fotografen om hun object zo dicht mogelijk te benaderen. Als dan ook nog de wetenschappelijke literatuur rond de effecten van verstoring op vogels wordt genegeerd, is verstoring – ook als die resulteert in mislukken van broedsels – gemakkelijk te pareren door te zeggen dat het wel meevalt. Het blijft merkwaardig zulke uitspraken telkens weer te horen opduiken.

Daar komt bij dat elke fotograaf zijn eigen plaatjes wil knippen, iets wat tegemoet komt aan het aanleggen van een eigen archief (zie de vele tientallen portfolio's op internet) al dan niet in combinatie met minder fraaie motieven als competitie (wie heeft het mooiste/bijzonderste plaatje) en/of ego (ik heb iets wat jij niet hebt). Het argument dat alles ondertussen wel is gefotografeerd, het meeste zelfs honderdvoudig, is voor een fotograaf geen argument: die wil coûte que coûte een zelfgemaakt plaatje. Ook als dat betekent dat er nóg meer verstoring optreedt, dat broedsels gevaar lopen, of grondeigenaren er tabak van krijgen en de moeizaam gegroeide welwillendheid ten aanzien van natuur in zijn tegendeel omslaat vanwege het egoïstische gedrag van fotografen (Bijlsma 1995, Bijlsma *et al.* 2006, Bijlsma 2020, deze studie). Dat laatste is precies het omgekeerde van wat fotografen opvoeren als een van de argumenten voor hun hobby, namelijk dat het de schoonheid van de natuur laat zien en aldus meewerkt aan het inzicht dat natuur het waard is beschermd te worden (Thijse 1910, Slater *et al.* 2019).

Veluwe geval

Het geval van de wouwen op de ZW-Veluwe was in vele opzichten illustratief. De activiteiten van fotografen resulteerden – op één waarneming na (vogel met prooi arriverend op nest) – in geen enkel geval in biologisch relevante informatie (ouderlijke investering bij nest in tijd en broedgedrag, prooiaanvoer, type prooien, reacties op verstoringen, ontwikkeling jong). Integendeel, foto's en film werden op het internet gedeeld waar terughoudendheid juist meer voor de hand had gelegen gezien de wijd verbreide opinie van onderzoekers dat Rode Wouwen in de omgeving van het nest schuwe vogels zijn die zich gemakkelijk laten verstoren (Bijlsma 1997, Carter 2001, Walz 2005). Hoewel alle fotografen en waarnemers op de ZW-Veluwe versturende activiteiten ondernamen spanden de drone-bestuurder en de fotograaf die op 25-30 m van het nest zat de kroon; van deze personen is helaas onbekend hoe vaak ze die

kunstjes flikten. De andere fotografen wisten allemaal dat ze niet de enigen waren die de nestomgeving onveilig maakten bij het knippen van foto's, echter zonder dat dit tot coördinatie van gezamenlijke activiteiten leidde. Een filmer suggereerde in een interview voor de lokale TV dat zijn aanwezigheid bij het nest ('van nestbouw tot uitvliegen van het jong') in overleg met de WRN had plaatsgevonden. De werkelijkheid is dat de WRN hem heeft doorgestuurd naar de lokale roofvogelaars die hem hebben gewezen op de gewenste grote voorzichtigheid zonder daar overigens zelf voldoende rekenschap van te hebben gegeven. Dat hij als enige bij het nest heeft gezeten, is aantoonbaar onjuist, zo ook zijn suggestie in het betreffende interview dat de vrouwen zijn aanwezigheid niet merkten (zie Slotsom) en dat er een jong zou zijn uitgevlogen. Het lijkt geen twijfel dat deze wildgroei van fotografen en filmers de situatie rond het wouwnest volledig uit de hand deed lopen.

Mogelijke mislukkingsoorzaak

Het nestjong op de ZW-Veluwe stierf op de dag na het laatste bezoek aan de filmhut. In de dagen ervoor was het jong nog als takkeling in de nestboom gezien en zag de vogel er gezond uit (wat niets zegt, omdat ook verhongerende jongen er van een afstand normaal uit kunnen zien). Hoewel niet onomstotelijk is bewezen dat de vogel stierf als gevolg van de verstoringen, was de fotografendruk op de nestomgeving zo extreem dat het niet kan worden uitgesloten. Het kan haast niet anders dan dat ouders langdurig bij het nest werden weggehouden door de onrust veroorzaakt door belangstellenden (nog los van de gewone recreatie in dit verder voor publiek opengestelde gebied). Dat het jong toch nog 51 dagen oud werd, is minder vreemd dan het lijkt. Roofvogels zijn uitstekende hongerkunstenaars en kunnen bij gunstig weer (warm, droog) soms wekenlang op sterfniveau vegeteren totdat voedingen door ouders geheel achterwege blijven en het jong omvalt. Autopsie moet uitwijzen of er mogelijk andere doodsoorzaken in het spel zijn geweest, zoals bijvoorbeeld (door) vergiftiging of een ziekte.

Slotsom

Dat vogelfotografie in potentie een verstorende activiteit is, wordt al geruime tijd door de fotografen zelf onderkend. Het is niet voor niets dat er in het verleden een Natuurfotografengilde werd opgericht, compleet met gedragsregels (Anon. 1977). Dutch Birding heeft op haar website een lijst met gedragsregels staan voor vogelaars én fotografen (www.dutchbirding.nl/pagina/1355/gedragsregels_voor_vogelaars), belangrijk omdat in deze groep waarnemers de zelfzucht nog wel wat groter is dan in het gemiddelde vogelaarscircuit. Dat er ondertussen zelfs in de wetenschap aandacht aan wordt besteed, geeft maar aan hoezeer de welvaart is geëxplodeerd, met in haar kielzog duizenden vogelaars die bulken van het geld en naarstig op zoek zijn naar een vrijetijdsbesteding. Omdat het bij fotografen ook nog onevenredig vaak om mannen gaat, kun je er gif op innemen dat competitie een grote rol speelt en grensoverschrijdend gedrag vaak zal voorkomen.

Evenzeer is al geruime tijd bekend dat Rode Wouwen weliswaar redelijk tegen de aanwezigheid van mensen kunnen, maar juist niet in de broedtijd.

Alle vrouwenwaarnemers zijn het erover eens dat Rode Vrouwen bijzonder verstoringgevoelig zijn in de nabijheid van het nest (Bijlsma 1997, Carter 2001, Walz 2005, Hardey *et al.* 2009). Zij benadrukken specifiek de gevoeligheid tijdens eileg en incubatie en dringen erop aan eventuele waarnemingen bij het nest op afstanden van 150-300 m uit te voeren. Het is een raadsel waarom deze ABC'tjes zo makkelijk door vogelaars en fotografen worden genegeerd.

In één geval werd overleg met de WRN aangegrepen als legitimatie voor nestfotografie. Dat kan natuurlijk niet. De WRN gaat helemaal niet over dit soort zaken, ze geven hooguit advies wat handig is of minder handig of ronduit af te raden. Elke waarnemer is verantwoordelijk voor zijn eigen gedrag. Als dat gedrag in potentie strijdig is met het welbevinden van de vogels (of andere organismen), is het zaak zich van tevoren te informeren over die soorten. Wat kan wel, wat niet. Er is massieve literatuur over beschikbaar, voor de meest uiteenlopende organismen. Bovendien is het goed gebruik zich te melden bij de terreineigenaar, of de gewenste activiteiten überhaupt op toestemming kunnen rekenen. Ziedaar ook het verschil tussen een wetenschapper en een vogelaar/vogelfotograaf. De wetenschapper is geen moeite teveel om zijn verstoringende invloed bij onderzoek te kwantificeren, en daarmee te minimaliseren en waar nodig te kappen. Een vergunning aanvragen is een vereiste in die kringen. Voor roofvogels is dan ook nog eens buitensporig veel moeite gedaan om al die wetenschap en kennis in handleidingen samen te ballen (Bijlsma 1997, Bird & Bildstein 2007, Hardey *et al.* 2009, Malan 2009). Hetzelfde geldt voor vluchtafstanden, ofwel op welke afstand vliegen vogels voor mensen op. Voor vogels in Nederlandse natuurgebieden is die informatie vrijelijk beschikbaar in het publieke domein (96 vogelsoorten, compleet met gemiddelde vluchtafstanden, steekproefgroottes en spreiding; Bijlsma 2019), terwijl de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp zo omvangrijk is dat je er urenlang van zou kunnen worden (zie bijvoorbeeld Cooper & Blumstein 2015, die vluchtgedrag tevens in een ecologische context plaatsen). Ons dunkt dat een fotograaf op zijn minst wat moeite kan doen om van die wetenschap kennis te nemen, in plaats van te denken dat het allemaal wel meevalt (zie ook de analyse van Slater *et al.* 2019, die zich ook verbazen over het gebrek aan zelfs de meest basale kennis over wat verstoring vermag, en dat terwijl zij zich informeerden onder fotografen met een beschermingsachtergrond).

Achteraf gezien zou het beter zijn geweest de omgeving van het Veluwe nest lopende het broedseizoen af te sluiten. Een andere les: geef aan niemand nesten door, ook niet aan bevriende vogelaars of fotografen. De kans is te groot dat het verder zingt, met ongewilde gevolgen. Want ga er maar vanuit dat de meeste vogelaars en fotografen brave lui zijn die zich netjes gedragen, maar dat je voor een verstoring maar één eikel nodig hebt. En ook dat een verstoring in een klein hoekje zit. Nu leven vrouwen redelijk lang, dus de kans op een nieuw broedsel in een later jaar is redelijk groot, maar voor veel vogels is die ene broedpoging de enige die ze gedurende hun leven doen. Dan is het wel heel sneu als die sneeft door zelfzuchtig gedrag van iemand die koste wat kost plaatjes wil schieten.

Dank

Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK) wordt bedankt voor het verlenen van toestemming om onderzoek te kunnen doen in het terrein. Ruben Drost en Jochem Drost deelden cruciale waarnemingen op basis waarvan het nest kon worden gevonden. Warner Jan de Wilde beklom de nestboom ten behoeve van het ringen en zenderen van het nestjong. Clara Wilken en René Visser (GLK) assisteerden bij de nestbezoeken.

Summary

Rijn S. van, Bijlsma R.G. & Bijmold F. 2021. The possible role of nature photographers in the fatal disturbance of a nest of Red Kites *Milvus milvus* in the central Netherlands. De Takkeling 29: 73-82.

In 2020 a total of 22 nests of Red Kites were recorded in The Netherlands, one of which was recorded in Spring 2020 at a new breeding site in the central Netherlands. The nest was detected in a Scots pine *Pinus sylvestris* on 27 April, some 40 m away from the nearest walking trail in a forested region open to the public; the incubating female left the nest during the disturbance. A second nest visit on 28 June revealed a chick of 37 days old (based on maximum wing chord); this bird was measured, weighed, ringed and provided with a GPS sender. The start of laying was back-calculated as 17 April, the day of hatching as 22 May. No further nest visits were carried until 15 July, when the data transmitted via the sender suggested that the nestling had died on 12 July. The chick was retrieved from the nest on 15 July, and turned out to be partly scavenged, most likely after its death on 12 July. The bird was stored for later post-mortem analysis (no details yet).

From the very start in early spring, the pair had been spotted by birders cum bird photographers, whereas the nest area was also frequently visited by non-birder pedestrians. Illegal hides were erected at a distance of 25-30 m and 80 m from the nest, used by many photographers, filmers and birders. None of these activities resulted in the collection of biologically relevant material. Making pictures or films was clearly the sole objective. Even a drone was illegally deployed, apparently to film the nest from the air. None of these activities were carried with the permission of the owner of the woodland and in general activities of birders, photographers and filmers near the nest lacked any coordination (including nest-searching all over again by new arrivals among the photographers). Interviews revealed that photographers considered themselves knowledgeable regarding Red Kites, disturbance and flight behaviour, but the frequency of disturbances, roaming the vicinity of the nesting site in search of the nest, erection of hides close to the nest, use of a drone and lack of permission of the owner of the nature reserve clearly showed that photographers and birders overestimated their knowledge to the point that even basics of ethical behaviour were disregarded. The widely advertised fact that Red Kites are sensitive to disturbance, particularly during (pre-)incubation, was completely disregarded. Although it cannot be construed without doubt that the failure of the nesting attempt was caused by overzealous photographers, it cannot be disregarded either.

Literatuur

- Anon. 1977. Vogelfotografen richten Natuurfotografengilde op. Het Vogeljaar 25: 79-81.
- Bijlsma R.G. 1995. Nesten zoeken, fotograferen, controleren: ja of nee? De Takkeling 3(3): 22-25.
- Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek Roofvogels. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bijlsma R. 2019. Vluchten kan niet meer. De Scharrelaar 2019(2): 101-115.
- Bijlsma R. 2020. Allemaal dezelfde foto. De Scharrelaar 2020(2): 29-39.
- Bijlsma R.G., van Geneijgen P. & Koks B. 2006. Scoren en geld maken: roofvogels als consumptie-artikel en bron van inkomsten. De Takkeling 14: 119-129.
- Bird D.M. & Bildstein K.L. (eds) 2007. Raptor Research and Management Techniques. Hancock House, Surrey B.C.
- Carter I. 2001. The Red Kite. Arlequin Press, Chelmsford.
- Cooper Jr. W.E. & Blumstein D.T. (eds) 2015. Escaping from predators: an integrative view of escape decisions. Cambridge University Press, Cambridge.
- Daalen F. van 1976. Vogelfotografen in het gedrang. Het Vogeljaar 24: 70-75.
- Glutz von Blotzheim U., Bauer K. & Bezzel E. 1989. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 4 (2. Auflage). AULA, Wiesbaden.
- Hardey J. *et al.* 2009. Raptors: a field guide for surveys and monitoring, second edition. The Stationery Office, Edinburgh.
- Hediger H. 1934. Zur Biologie und Psychologie der Flucht bei Tieren. Biologisches Zentralblatt 54: 21-40.
- Malan G. 2009. Raptor survey and monitoring - a field guide for African birds of prey. BRIZA Publications, Pretoria.
- Rijn S. van & van Manen W. 2019. Jonge Nederlandse Rode Wouwen *Milvus milvus* op de voet gevolgd met GPS zenders. De Takkeling 27: 252-256.
- Slater C. *et al.* 2019. Camera shy? Motivations, activities and beliefs of bird photographers and species-specific avian responses to their activities. Biol. Conserv. 237: 327-337.
- Thijssse J.P. 1910. Vogelfotografie in Nederland. De Levende Natuur 15: 25-29, 54-57.
- Tinbergen N. 1948-1949. Vogelfotografie, I Vogelportretten, II Trekvogels, III Actiebeelden, IV De vogel in zijn milieu, V Het uitbeelden van gedragstermen. De Levende Natuur 51: 113-115, 161-163; 52: 21-24, 101-103, 201-207.
- Walz J. 2005. Rot- und Schwarzmilan: flexible Jäger mit Hang zur Geselligkeit. AULA-Verlag, Wiebelsheim.

Adressen:

SvR, Graaf Hendriklaan 16, 7242 CH Lochem; stefvanrijn@live.nl
RGB, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl
FB, Henric de Cranestraat 56, 8374 KP Kuinre, fbijmold@gmail.com